

dr hab. Jacek Batóg prof. US
Katedra Ekonometrii i Statystyki
Instytut Ekonomii i Finansów
Wydział Ekonomii, Finansów i Zarządzania
Uniwersytet Szczeciński
ul. Mickiewicza 64, 71-101 Szczecin

Szczecin, 21.07.2021

UNIWERSYTET GDANSKI

RPW/31770/2021 P
Data:2021-07-26

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Joanny Czerepko
pt. *Uwarunkowania zakupów transgranicznych na przykładzie klientów z obwodu kalinin-*
gradzkiego, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. UG dr hab. Kamili Migdał-
Najman, na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego

Promotor prof. UG dr hab. Kamila Migdał-Najman
Wydział Zarządzania, Uniwersytet Gdański

Wstęp – podstawy formalne, cel i zakres recenzji

Podstawą przygotowania niniejszej recenzji jest pismo z dnia 23.04.2021 Przewodniczącego Rady Dyscypliny Ekonomia i finanse dr hab. Przemysława Borkowskiego profesora Uniwersytetu Gdańskiego, w sprawie powierzenia mi obowiązku recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Joanny Czerepko, przygotowanej w dziedzinie *nauk ekonomicznych*, w dyscyplinie *ekonomia*.

Celem recenzji jest ocena, czy przedłożona rozprawa spełnia warunki określone postanowieniami ustawy z dnia 14 marca 2003 r. *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 595, z późn. zm.), a zwłaszcza kryteria ustawowe zawarte w art. 13 ust. 1 powyższej ustawy, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, jak również czy jej Autorka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie *ekonomia* oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W recenzji uwzględniono następujące obszary spełnienia wymogów ustawowych stawianych rozprawom doktorskim:

1. Trafność wyboru tematu oraz aktualność i oryginalność problematyki badawczej.
2. Poprawność oraz kompletność hipotez badawczych i celu pracy.

3. Formalna strona pracy. Redakcja i styl językowy rozprawy.
4. Znajomość metodologii badań. Zastosowane metody badawcze.
5. Struktura i wartość merytoryczna rozprawy.
6. Dobór i wykorzystanie źródeł literaturowych.

Recenzję kończy konkluzja przedstawiająca końcową ocenę rozprawy.

1. Trafność wyboru tematu oraz aktualność i oryginalność problematyki badawczej

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska autorstwa mgr Joanny Czerepko porusza ciekawe i aktualne zagadnienie zakupów transgranicznych. Dysertacja obejmuje studia teoretyczne, oparte na licznej literaturze związanej z rozważanym obszarem badawczym oraz część empiryczną, w której Doktorantka dokonuje weryfikacji sformułowanych hipotez badawczych. Analizowany problem badawczy jest ważny z punktu widzenia funkcjonowania współczesnych gospodarek, nie tylko ze względu na znaczenie zakupów transgranicznych jako źródła generowania produktu krajowego brutto, lecz również ze względu na inne funkcje, które są przy okazji realizowane przez osoby dokonujące tych zakupów.

Stwierdzam jednocześnie, że tytuł rozprawy jest zgodny z jej treścią, a recenzowana rozprawa doktorska przyczynia się do zmniejszenia istniejącej luki poznawczej w podjętym obszarze badań.

2. Poprawność oraz kompletność hipotez badawczych i celu pracy

Hipoteza badawcza powinna mieć charakter oryginalny, a jej weryfikacja musi mieć uzasadnienie merytoryczne, odzwierciedlone w pytaniach badawczych. Sprowadza się to między innymi do oceny czy proponowana przez Autorkę rozprawy metodyka daje jednoznaczne interpretacyjnie wyniki uzyskane w oparciu o istniejące lub zaproponowane narzędzia formalne, które pozwalają zweryfikować sformułowane hipotezy badawcze. Sposób postawienia hipotez badawczych nie budzi zastrzeżeń, pomimo tego, że Doktorantka nie sformułowała, jak to się często spotyka w tego typu pracach, głównej hipotezy badawczej. Wszystkie hipotezy, których ze względu na sporą liczbę tu nie przytaczam, związane są bezpośrednio z celem głównym rozprawy, którym jest wieloaspektowa analiza zakupów klientów transgranicznych z obwodu kaliningradzkiego w Polsce. Odzwierciedlają one jednocześnie zamierzenia badawcze Doktorantki, a także pozwalają na formułowanie autorskich wniosków.

3. Formalna strona pracy. Redakcja i styl językowy rozprawy

Objętość opiniowanej rozprawy wynosi łącznie 227 stron, w tym tekst główny liczy 186 stron obejmując wstęp, pięć rozdziałów i wnioski końcowe, a pozostałą część stanowią streszczenia, wykaz literatury, spisy tabel i rysunków oraz cztery załączniki. Stwierdzam, że z punktu widzenia formalnego i merytorycznego struktura pracy umożliwia prowadzenie analizy postawionych problemów badawczych w logiczny sposób. Pod względem formalnym rozprawa nie budzi większych zastrzeżeń i zasługuje na wysoką ocenę. Strona edytorska i językowa pracy są zgodne z obowiązującymi standardami, a stosowana terminologia odpowiada podjętej tematyce. Pozytywnej oceny formalnych aspektów pracy nie umniejsza występowanie nielicznych błędów stylistycznych i redakcyjnych, takich jak na przykład użycie określenia „wycieki” na s. 44 czy tych widocznych na s. 82 rozprawy, które głównie występują w części empirycznej pracy.

4. Znajomość metodologii badań. Zastosowane metody badawcze

Przyjęta przez Doktorantkę metodyka badania jest adekwatna w odniesieniu do teoretyczno-empirycznego charakteru dysertacji oraz poprawna z punktu widzenia realizacji przyjętego celu rozprawy. Dobór i wykorzystanie metod badawczych pozwoliło dokonać weryfikacji sformułowanych hipotez badawczych w oparciu o przeprowadzoną ilościową analizę podjętego problemu naukowego oraz sformułować ogólne wnioski i rekomendacje. Wśród zastosowanych metod i miar wyróżnić można analizę literatury przedmiotu, badanie ankietowe, wywiady indywidualne i pogłębione, miary jakości reguł asocjacyjnych oraz analizę porównawczą wyników charakteryzujących poszczególne miejsca dokonywania zakupów transgranicznych oraz kategorie klientów. Przytoczone metody wzajemnie się uzupełniają i tworzą spójną całość warsztatu naukowego mgr Joanny Czerepko, potwierdzając tym samym umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych, aczkolwiek dysponowanie przez Doktorantkę tego typu danymi umożliwiało zastosowanie dodatkowych, nieco bardziej zaawansowanych metod badawczych, takich jak na przykład analiza korespondencji.

5. Struktura i wartość merytoryczna rozprawy

Struktura pracy, rozpatrywana w kontekście ogólnie przyjętego charakteru rozpraw doktorskich, jest poprawna.

We **wstępie** pracy opisany został zakres przedmiotowy pracy. Wskazano w nim również problem badawczy oraz sformułowano pytania, cele i hipotezy badawcze.

Pierwszy rozdział zawiera umiejscowienie pozycji zakupów transgranicznych w marketingu, turystyce oraz handlu przygranicznym. Na uwagę zasługuje autorska definicja pojęcia „zakupy transgraniczne”. Aczkolwiek można w tym przypadku zadać pytanie czy przyjęte założenie o nabywaniu towarów i usług wyłącznie na własny użytek jest rzeczywiście w pełni uzasadnione.

W **drugim rozdziale** przedstawiono czynniki rozwoju zakupów transgranicznych oraz ich wpływ na gospodarkę terenów przygranicznych.

Trzeci rozdział rozprawy charakteryzuje szczegółowo wybrane światowe obszary transgraniczne oraz wszystkie polskie obszary tego typu, w kontekście rozwoju i determinant zakupów dokonywanych na tych terenach przez klientów przyjeżdżających z sąsiednich krajów.

Czwarty rozdział pracy został poświęcony opisowi czynników, które ukształtowały badany obszar transgraniczny, a zwłaszcza jego część znajdującą się po stronie rosyjskiej – obwód kaliningradzki. Przedstawiono w nim również porównanie struktury demograficznej, dochodowej i wydatków oraz aktywności zawodowej mieszkańców obwodu kaliningradzkiego i województw warmińsko-mazurskiego oraz pomorskiego. W rozdziale tym zaprezentowano też strukturę i tendencje spożycia wybranych artykułów spożywczych oraz dokonano porównania ich cen obowiązujących po obu stronach granicy. Zastanawia jednak w niektórych przypadkach brak zgodności danych miesięcznych z danymi rocznymi dotyczącymi spożycia wybranych produktów – widoczny na przykład przy porównaniu spożycia cukru (tabele 29 i 30). Interesującą część stanowi pokazanie zmian struktury wydatków klientów z obwodu kaliningradzkiego na zakupy w Polsce w zależności od odległości miejsca ich dokonywania od granicy. Większą przejrzystość prezentacji danych w tym rozdziale zapewniłoby wyraźniejsze oddzielenie informacji dotyczących wszystkich mieszkańców obwodu kaliningradzkiego od informacji, które dotyczyły zakupów realizowanych przez osoby przyjeżdżające z tego obwodu do Polski.

Rozdziałem decydującym o oryginalności przeprowadzonego badania jest **piąty rozdział** dysertacji. Na początku przedstawiono w nim założenia, które zostały przyjęte w celu określenia: lokalizacji miejscowości i obiektów handlowych gdzie prowadzone miały być badania, liczebności i struktury próby badawczej, konstrukcji kwestionariusza ankiety oraz sposobu jej przeprowadzenia. Natomiast jego główna część zawiera bardzo szczegółową charakterystykę profili klientów przyjeżdżających na zakupy z obwodu kaliningradzkiego do Braniewa, Elbląga i Gdańska oraz czynników determinujących wielkość i strukturę ich wydatków. Ważną z praktycznego punktu widzenia część ostatniego rozdziału stanowią rekomendacje o charakterze marketingowym oraz międzykulturowym, które zostały ukierunkowane na intensyfikację

cję przyjazdów i przedłużenie pobytu mieszkańców obwodu kaliningradzkiego w Polsce oraz budowanie relacji między mieszkańcami obszaru transgranicznego. Precyzję przedstawionego wniosku zwiększyłoby z pewnością przedstawienie uzasadnienia stosowanej interpretacji wartości ocen podawanych przez respondentów, ponieważ aktualnie nie wiadomo dlaczego przy wykorzystaniu skali od 1 do 7, wartość 6 została uznana za neutralną. Docenić natomiast należy przedstawienie potencjalnych kierunków i metod dalszych badań.

Opiniowana rozprawa jest interesująca, aktualna oraz istotna z punktu planowania rozwoju, zwłaszcza gospodarczego, terenów przygranicznych. Zawiera ona też elementy świadczące o twórczym wkładzie jej Autorki do dyscypliny *ekonomia*. Do szczególnie znaczących pod względem naukowym osiągnięć Doktorantki należy przede wszystkim zaliczyć: sformułowanie autorskiej definicji zakupów transgranicznych, przeprowadzenie rozbudowanego badania ankietowego klientów oraz wywiadów z zarządzającymi centrami handlowymi i przedstawicielami samorządów lokalnych, a przede wszystkim identyfikację czynników determinujących miejsce i strukturę wydatków, jak również rodzaje aktywności o charakterze kulturalnym, rozrywkowym i turystycznym towarzyszące dokonywanym zakupom. Sposób weryfikacji hipotez badawczych wskazuje na znajomość podjętej problematyki badawczej i dobre przygotowanie warsztatu naukowego Doktorantki. Mocnymi stronami pracy są: logiczna struktura podporządkowana charakterowi zamierzenia naukowego określonego przez cel pracy i hipotezy badawcze, wskazanie ograniczeń prowadzonych analiz, umiejętne interpretacje uzyskanych wyników i synteza wniosków częściowych, jak również klarowny język prowadzonych rozważań.

Z obowiązku recenzenta zgłaszam jedno pytanie, które dotyczy zagadnienia tylko zasygnalizowanego przez Doktorantkę w pracy, a które może stanowić element przyszłych badań i proszę o ustosunkowanie się do niego:

1. Jak kształtują się perspektywy zakupów transgranicznych w Polsce w kontekście zachodzących procesów politycznych, zmian regulacji prawnych i podatkowych, zmian relacji cenowych i siły nabywczej klientów, pojawiających się zagrożeń epidemicznych oraz rozwoju zakupów internetowych?

6. Dobór i wykorzystanie źródeł literaturowych

Autorka pracy wykorzystwała literaturę liczącą 192 pozycje oraz raporty dotyczące głównie ruchu i handlu granicznego. Na szczególne podkreślenie zasługuje szerokie przedstawienie

przedmiotu prowadzonego badania w kontekście wyników uzyskanych przez innych badaczy, w tym w znaczącym stopniu autorów zagranicznych.

Konkluzja końcowa

Ocena koncepcji, treści, metod i rezultatów badawczych oraz znaczenia teoretycznego, poznawczego i praktycznego rozprawy doktorskiej pt. *Uwarunkowania zakupów transgranicznych na przykładzie klientów z obwodu kaliningradzkiego*, napisanej przez mgr Joannę Czerepko pod kierunkiem naukowym prof. UG dr hab. Kamili Migdał-Najman na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, pozwala stwierdzić, że stanowi ona ciekawe, aktualne i oryginalne opracowanie naukowe w dyscyplinie *ekonomia*. Doktorantka wykazała się dobrą znajomością podjętej problematyki i ogólnej wiedzy w dyscyplinie *ekonomia*, umiejętnością formułowania problemu badawczego, doboru i wykorzystania materiału źródłowego i metod badawczych, zaprojektowania badania empirycznego i jego przeprowadzenia, jak również prawidłowego formułowania wniosków oraz dociekliwością i rzetelnością naukową. Zaprezentowane rozważania, wyniki oraz wnioski stanowią znaczący, twórczy i oryginalny wkład w rozwój dorobku dziedziny nauk ekonomicznych w dyscyplinie *ekonomia* w aspekcie teoretycznym i praktycznym, będąc samodzielnym rozwiązaniem problemu naukowego i świadcząc o dojrzałości i samodzielności badawczej Doktorantki. Przedstawione w recenzji uwagi o charakterze dyskusyjnym nie obniżają wartości merytorycznej i nie podważają ostatecznej pozytywnej oceny pracy, która w mojej ocenie w pełni spełnia wymagania ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r., Nr 65, poz. 595, z późn. zm.). **Na tej podstawie wnioskuję o przyjęcie rozprawy doktorskiej mgr Joanny Czerepko przez Radę Dyscypliny Ekonomia i finanse Uniwersytetu Gdańskiego oraz dopuszczenie jej Autorki do publicznej obrony.**